6. Banka a finanční trh, vlastní operace banky s cennými papíry, operace pro klienta, investiční činnosti bank

Finanční trh je trhem peněz a kapitálu. Banky vstupují na tento trh jako zprostředkovatelé pohybu peněz. Jsou tedy součástí finančního trhu. Finanční trh a zejména jeho nástroje – cenné papíry pronikají do všech operací banky. Důsledkem je i změna struktury banky oproti původním bankám. Rozvoj finančního trhu dává bankám nové možnosti při získávání nových zdrojů ale také při použití těchto zdrojů. Na druhé straně s sebou přináší i nová rizika pro banky. Banky se stále více věnují obchodování s cennými papíry. Banky mohou obchodovat s cenným papíru buď pro sebe nebo pro své klienty. Dalšími způsoby jak CP pronikají do činností obchodních bank je např. zajištění úvěru CP.

Investiční obchody bank

Investiční obchody patří mezi tzv. speciální obchody bank. Investiční bankovnictví zahrnuje obchodní transakce, které jsou prováděny s cennými papíry, finančními deriváty a ostatními instrumenty finančních trhů.

Operace investičního bankovnictví jsou začleněny do bankovního systému různých zemí podle míry propojení komerčních a investičních obchodů:

- **Univerzální bankovnictví** – banky provádějí komerční i investiční obchody
- **Oddělené investiční a komerční bankovnictví** –jeho záměrem je omezení rizik komerčních bank, konfliktu zájmů apod. (USA)
- **Smíšené bankovnictví** – komerční banky mohou mít podíly ve firmách investičního bankovnictví, je tak omezen tok informací mezi těmito subjekty (Itálie)

Do investičního bankovnictví patří:

- **Emisní obchody**
- **Vlastní a zprostředkovatelské obchody**
- **Depotní obchody**
- **Majetková správa**
- **Fůze a akvizice**
- **Investiční poradenství bank**

Investiční obchody bank jsou obchody bankovních subjektů, které nakupují od veřejnosti, jiných bank a dalších účastníků finančního trhu vklady, emitují cenné papíry a obchody s cennými papíry alokují zdroje do střednědobých a dlouhodobých investic subjektů.

Investiční obchody bank se realizují pomocí investičních instrumentů. Investiční instrumenty představují aktiva držená investory za účelem jejich zhodnocení. Investiční instrumenty mohou být finanční či reálné. Finanční instrumenty jsou rozděleny na cenné papíry finanční deriváty. Cenné papíry jsou dále klasifikovány podle typu a délky pohledávky na produkty peněžního trhu (krátkodobé) a kapitálového trhu (dlouhodobé).

Finanční investiční instrumenty:

- **Akciové instrumenty** (majetkové CP)
- **Dluhové instrumenty**
  - Státní pokladniční poukázky – emitovány na krytí rozpočtových schodků, obchodovány na diskontní bázi, bezrizikové, likvidní
  - Depozitní certifikáty – emitovány bankami za účelem získat krátkodobé zdroje, diskontní báze
  - Komerční papíry – směnky emitováné velkými podniky a korporacemi, vyšší riziko, nižší likvidita
  - Dluhopisy veřejného sektoru
  - Dluhopisy korporací
  - Bankovní dluhopisy

- **Finanční deriváty** (forma termínovaného obchodu kdy dochází k nesouladu mezi dobou uzavření kontraktu a dobou plnění)
  - Forward a futures – pevně sjednané kontrakty na budoucí prodej či nákup a nelze od takového kontraktu ustoupit. Forwardové obchody jsou obchodovány mimoburzovně, zatímco futures jsou standardizované burzovní obchody
  - Opční kontrakty – subjekt nakupující opci získává právo na uskutečnění určitého obchodu v budoucnosti za předem sjednaných podmínek. Prodávající subjekt má povinnost na požádání obchod provést.
  - Swapové kontrakty – jsou používány tehdy, jestliže dochází k nesouladu peněžních toků a existuje zájem dvou různých subjektů tyto toky změnit, přičemž oba toky se vztahují k určité částce kapitálu

Pro investiční bankovnictví mají uvedené instrumenty zásadní význam ve třech oblastech:

- **Zajištění (hedging)** – spočívá v omezení rizika, které plyne bance z držení určitého aktiva. Princip funguje tak, že k určité otevřené pozici, která může nastat v současnosti či budoucnosti, sjednává banka pomocí příslušného derivátu pozici opačnou.
- **Arbitráž** – spočívá ve využití rozdílů v cenách aktiv na různých trzích. Arbitražér nakoupí podhodnocené aktivum a prodá ho na trhu, kde je cena vyšší.
- **Spekulace** – spekulant otevírá svou pozici a jeho cílem je dosáhnout zisku. Existuje však i možnost ztráty. U investičního bankovnictví prováděného na vlastní účet se prakticky nevyužívá.

EMISNÍ OBCHODY

Emisní obchody jsou důležitou součástí investičního bankovnictví. Jejich vliv sahá hlavně do oblasti bankovního výnosu. Likvidita ve většině případů není ovlivněna.

Emitent buď může přípravné práce a emisi provést sám a potom se jedná o vlastní emisi nebo využije služeb emisních zprostředkovatelů (obvykle bank) a potom se jedná o cizí emisi. Případy vlastní emise se banky týkají pouze, pokud banka rozhodne o emisi vlastních akcií nebo dluhopisů. Vlastní emisi emitent provádí pokud má dostatečné znalosti a zkušenosti s prací na kapitálovém trhu. V případě cizí emise se jí může ujmout buď samotná banka nebo se sdruží několik zprostředkovatelů a vytvoří emisní konsorcium.

Existují tři druhy emisních konsorcií:

- **Ručitelské konsorcium –** nakupuje celou emisi na vlastní účet a na vlastní riziko, získává celý rozdíl mezi nákupním a prodejním kurzem
- **Komisní konsorcium** – uskutečňuje prodej vlastním jménem na cizí účet, riziko nese emitent, odměnou konsorcia je provize
- **Prodejní konsorcium** – prodej uskutečňuje cizím jménem a na cizí účet, získává provizi

Z hlediska formy jsou cenné papíry umístěny veřejně nebo soukromě. Veřejné emise podléhají regulaci, neboť se jich účastní široká investorská veřejnost. Při soukromé emisi jsou cenné papíry nabídnuty úzkému kruhu zájemců a nejsou veřejně obchodovatelné na kapitálovém trhu.

Emisní proces sestává z několika částí:

- **Poradenství** – první kontakt mezi emitentem a bankou, banka provede analýzu emitentovi situace na trhu a doporučí mu druh cenných papírů, dochází k uzavření smlouvy, banka si za poradenskou činnost účtuje poplatky
- **Příprava prospektu a registrace emise** – vytvoření prospektu je nezbytné z důvodu podání žádosti povolení emise u regulatorního orgánu.
- **Umístění cenných papírů** – rozprodej instrumentů jednotlivým investorům (veřejné upsání, volný prodej nebo tendr). Výnosy plynoucí z tohoto procesu mají vzhledem ke své výši značné dopady pro výnosy investičního bankovnictví.

ZPROSTŘEDKOVATELSKÉ OBCHODY

Zprostředkovatelské obchody jsou obchody, které subjekt cenných papírů provádí na cizí účet. Banka zde vystupuje jako *broker*. Klient může mít u banky dva typy účtů, tzv. hotovostní a maržový. Hotovostní účet má charakter běžného účtu a klient může nakupovat pouze do výše volných hotovostních prostředků. Maržový účet umožňuje kombinovat nákup cenných papírů částečně z vlastních prostředků a částečně z prostředků banky. Při zřízení účtu podepisuje investor zástavní právo bance na nakoupené cenné papíry, které jsou zárukou za poskytnutý úvěr.

Z hlediska banky je tento druh zprostředkovatelského obchodu rizikovější a také ovlivňuje její likviditu. Na druhé straně získává banka kromě provize za zprostředkování další výnos v podobě úroku ze zajištěného úvěru.

FÚZE A AKVIZICE

Fúze a akvizice jako zprostředkovatelské obchody jsou zaměřeny na převod rozhodujícího balíku akcií na určitého akcionáře.

Poradenství v tomto oboru činnosti potřebují především podniky střední velikosti, které nedisponují odborníky, kteří by připravili akviziční nabídky a identifikovali synergické efekty.

Na českém akciovém trhu je tato bankovní aktivita vzhledem k poměrně nízké likviditě a nízkému objemu obchodovaných akcií, málo používaná.

DEPOTNÍ OBCHODY

Ukládání cenných papírů u bank má pro klienty mnoho výhod v podobě zbavení se starostí s technickými detaily kolem obchodů a správy aktiv.

Ukládání je možno provést **do úschovy** nebo **do úschovy a správy**.

- Při uschování banka cenné papíry opatruje a na požádání je vrátí. Úschova může být buď otevřená nebo uzavřená. Při otevřené úschově zná banka jednotlivé tituly aktiv a za ně zodpovídá. Při uavřené úschově banka jednotlivé tituly nezná a ručí pouze za neporušenost obalu, ve kterém byly uschovány
- Při uschování a správě vykonává banka i všechna práva z nich plynoucí, předkládá splatné cenné papíry a kupony k výplatě, na základě zmocnění se může účastnit valné hromady a vykonávat vlastnická práva místo klienta.

Je zřejmé, že čí, rozsáhlejší je zmocnění banky k disponování s uschovanými cennými papíry, tím jsou také vyšší poplatky, které je nutno bance zaplatit.

Úschova může být dále rozdělena na **pravidelnou** a **nepravidelnou.**

- Při pravidelné úschově je ukladatel vlastníkem uložených cenných papírů a banka jejich uschovatelem. Pravidelná úschova může být *jednotlivá*, kdy je banka povinna zapsat každé jednotlivé depozitum podle druhu a nominální hodnoty a uložit je odděleně od vlastních zásob i CP třetích osob, nebo *souhrná*, kdy banka zaregistruje cenný papír podle druhu a množství a uloží ho odděleně od svých vlastních zásob.
- Při nepravidelné úschově může být banka zmocněna k libovolnému nakládání s převzatými cennými papíry. Banka je tak může sdružit s vlastními zásobami cenných papírů, stává se jejich vlastníkem a je zavázána pouze k navrácení stejného množství a druhu.

MAJETKOVÁ SPRÁVA

Majetková správa je zaměřena na řízení portfolií klientů. Obchody tohoto typu jsou založeny na svěřeneckém vztahu, kdy klient postupuje své cenné papíry bance.

V této situaci může oddělení banky zabývající se majetkovou správou vystupovat buď jako *opatrovník*, který spravuje svěřená aktiva a má na ně právní nárok, nebo jako *agent*, který rovněž aktiva spravuje, ale právní nárok na ně nemá, to namená, že aktiva zůstávají ve vlastnictví klienta.

Majetková správa obvykle zahrnuje základní služby:

- **Spravování personálního trustu** – svěřenecké oddělení vystupuje jako opatrovník
- **Majetkové vyrovnání** – svěřenecké oddělení vystupuje jako administrátor vyrovnání závěti či jiných majetkových pohledávek
- **Ochrana majetku** – právní a expertní pomoc při operacích a správě CP
- **Řízení osobních účtů**

VLASTNÍ OBCHODY BANKY

Vlastní obchody jsou z pohledu likvidity a výnosů nejdůležitější investiční operací bank. Vlastní a zprostředkovatelské obchody a jejich realizace by měly být u bank striktně odděleny, aby nedocházelo ke zneužívání informací.

Obchody s cennými papíry prováděné bankou jako vlastní obchod na vlastní účet jsou obchody bilanční, s odrazem v bilanci banky na aktivní nebo pasivní straně podle jejich charakteru. Při těchto obchodech banka vystupuje jako *dealer*.

Obchody na vlastní účet jsou z důvodu vysokého rizika poměrně citlivou oblastí. Proto ve většině vyspělých států dochází k zákonné regulaci (limity držení určitých akcií, nahlašovací povinnost při určitém objemu akcií, apod.).

Obchody na vlastní účet jsou prováděny převážně na trhu sekundárním, ale může dojít i k nákupu cenných papírů, jejichž emisi banka zajišťovala a tedy operaci na primárním trhu. Banka má možnost nakupovat cenné papíry přímo od jiného držitele nebo na burze prostřednictvím veřejné nabídky.

Sestavení kvalitního portfolia je jedním ze základních předpokladů dosažení požadovaných výnosů a neohrožení funkce banky.

Portfolio cenných papírů vytvářené v rámci investičního bankovnictví můžeme rozdělit na dvě složky:

- **Obchodní portfolio** – zahrnuje obchodovatelné cenné papíry pořízené bankou s cílem dosažení zisku z krátkodobých pohybů cen bez ohledu na velikost podílu aktiv na základním jmění subjektu, do kterého je investováno. Banka je přitom připravena kdykoli tyto aktiva prodat podle situace na trhu. Prodeje z obchodního portfolia nejsou zádným legislativnim způsobem omezeny. Jsou možné i přesuny z obchodního portfolia do investičního, pokud je to v souladu s investiční strategií banky.
- **Investiční portfolio** – zahrnuje cenné papíry a majetkové podíly nezařazené do obchodního portfolia. Banka je pořizuje se záměrem jejich dlouhodobého držení v souladu s investiční strategií banky. Jsou sem zařazeny také papíry pořízené za účelem aktivního prosazování majetkových práv. Banka může prodávat cenné papíry z investičního portfolia pouze po předchozím vyjádření ČNB a na základě strategického rozhodnutí o ukončení majetkových podílů. Rovněž přesuny z investičního portfolia do obchodního vyžadují určité procesy schválení.